

УДК 631. 338.

А. С. Безугла,
к. н. держ. упр., доцент, доцент кафедри маркетингу,
Дніпровський державний аграрно-економічний університет

DOI: 10.32702/2306-6806.2019.3.39

РЕСУРСОЗБЕРІГАЮЧІ ТЕХНОЛОГІЇ ВИРОБНИЦТВА ОРГАНІЧНОЇ ПРОДУКЦІЇ ЗАПОРУКА РОЗВИТКУ ЕКОЛОГІЧНОГО ТУРИЗМУ В РЕГІОНІ

L. Bezugla,
PhD in Public Administration, Associate Professor, Dnipro State Agrarian and Economic University

RESOURCE-SAVING TECHNOLOGIES OF PRODUCTION OF ORGANIC PRODUCTION
OF THE DEVELOPMENT OF ENVIRONMENTAL TOURISM IN THE REGION

У статті проаналізовано сутність та особливості застосування ресурсозберігаючих технологій виробництва і переробки органічної продукції. Досліджено різноманітні погляди науковців стосовно трактування сутності поняття "екологічний туризм". Визначено, що екологічний туризм — це зосереджений на природу вид туризму, котрий безпосередньо відбувається в природному середовищі і має певну сукупність ознак, які характерні лише цьому специфічному виду діяльності і обов'язково регламентуються нормами міжнародних стандартів. Невід'ємними особливостями екологічного туризму, на нашу думку, завжди є освітня природоохоронна та соціальна складова. Встановлено, що важливу роль також відіграє ставлення екотуристів до природи. Міжнародним товариством екологічного туризму (International Ecotourism Society) розроблено та запропоновано сукупність принципів, яких обов'язково повинні дотримуватись екологічні туристи. Доведено, що в умовах стрімкого розвитку та популярності екологічного туризму, значної популярності також набуває виробництво органічної продукції, в першу чергу саме ресурсозберігаючі технології виробництва та переробки органічної продукції.

The article analyzes the essence and peculiarities of using resource-saving technologies for the production and processing of organic products. Different views of scientists on the interpretation of the essence of the concept of "ecological tourism" are researched. It has been established that ecotourism is a naturally-oriented type of tourism that takes place directly in the natural environment and has a certain set of features specific to a specific activity and is necessarily regulated by international standards. In our opinion, the peculiarities of ecological tourism are always educational-ecological and social components. It is established that an important role is played by the attitude of ecotourists to nature. The International Society for Ecotourism (International Society of Ecotourism) has developed and proposed a set of principles that environmental tourists should adhere to. It is proved that in the conditions of rapid development and popularity of ecological tourism, production of organic products, in particular, resource-saving technologies of production and processing of organic products, is gaining in popularity.

In the conditions of organic production, the organic system of agricultural production, as well as agricultural products, is closely linked to the relevant standards, which makes it possible to mark the products that define it as organic. An important attribute of organic production is certification, which covers all processes of production, namely processing, packaging and storage of organic products.

Organic products are gaining popularity both for European and national consumption. Realizing that Ukraine has an extremely powerful agricultural potential, it can undoubtedly become one of the main exporters of organic products in the EU market. To achieve this goal, the key step is to switch to resource-saving technologies for the production and processing of organic products, which in turn will attract interested ecologic tourism. In modern realities, ecological tourism within the rural areas is not developed sufficiently.

Ключові слова: виробництво, органічна продукція, ресурсозбереження, підприємство, сертифікація, стандарт, екологічний туризм.

Keywords: production, organic products, resource conservation, enterprise, certification, standard, ecological tourism.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

В умовах органічного виробництва формується чітка приналежність органічної системи сільськогосподарського виробництва, а також сільськогоспо-

дарської продукції відповідним стандартам, у результаті чого виникає можливість маркування продукції, що визначає її як органічну. Важливим атрибутом органічного виробництва виступає сертифікація, кот-

ра охоплює всі процеси виробництва, а саме переробку, фасування та зберігання органічної продукції. Сертифікація органічної продукції на основі міжнародних стандартів, а також національних стандартів провідних держав зумовлена тим, що відсутні вітчизняні стандарти якості органічної продукції. Така ситуація обмежує експорт вітчизняної органічної продукції. Органічне виробництво дає можливість запроваджувати концепцію збалансованого розвитку агросфери за рахунок соціально-економічної, природно-ресурсної збалансованості та має на меті забезпечення суспільства безпечними і якісними продуктами харчування, а також збереження та покращення стану навколишнього природного середовища, що в свою чергу приваблює туристичну галузь.

Туризм ототожнюється як багатогранне явище, котре генерує в собі економічні, екологічні соціальні і культурні аспекти. Взагалі галузь туризму має великий потенціал для забезпечення взаємодії з іншими галузями господарства, а також виступає однією з найбільш економічно вигідних галузей в світовій економіці.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Проблематику ресурсозберігаючих технологій виробництва органічної продукції досліджували в своїх наукових працях такі вчені: Саблук П.Т., Шпикуляк О.Г., Курило А.І. та ін. Особливості виникнення та розвитку екологічного туризму розглядали такі вітчизняні та закордонні вчені: Дмитрук О.Ю., Кузик С., Мальська М.П., Худо В.В., Міщенко О.В., Рутинський М.Й., Зінько Ю.В.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

В умовах стрімкого розвитку та популярності органічного виробництва набирає обертів такий вид туризму, як екологічний. Аналізуючи прогнози Всесвітньої туристичної організації зауважимо, що екологічний туризм входить до п'яти ключових стратегічних напрямів розвитку туризму на період до 2020 року, враховуючи вищеведене, аналіз розвитку екологічного туризму в умовах запровадження ресурсозберігаючих технологій виробництва органічної продукції має надзвичайно важливе значення і актуальність. Мета статті ґрунтується на пошуку та виокремленні концептуальних положень та практичних рекомендацій стосовно важливості застосування ресурсозберігаючих технологій виробництва і переробки органічної продукції як основи розвитку екологічного туризму.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

У сучасних умовах розвитку системи землеробства, насамперед при існуючому диспаритеті цін на сільськогосподарську продукцію, засоби праці, пестициди та сільськогосподарську техніку, виникає гостра необхідність пошуку та впровадження найбільш раціональних методів відновлення родючості ґрунтів як основи розвитку ресурсозберігаючих технологій виробництва органічної сільськогосподарської продукції.

Існуючий природно-ресурсний потенціал України дає можливість збільшувати ефективність і конкурентоздатність виробництва. Проте в кризових умовах господарювання відчувається брак інноваційного та техніко-технологічного вдосконалення. Ресурсозберігаючі технології виробництва виступають ключовим фактором інтенсифікації виробництва, збільшення конкурентоспроможності і економічної ефективності, а особливо в контексті виробництва органічної продукції.

Важливо зауважити те, що в майбутньому інтенсифікація сільськогосподарського виробництва має реалізовуватися не за рахунок екстенсивних і інтенсив-

них ресурсномістких методик виробництва, а за рахунок ефективного використання та збереження існуючих виробничих ресурсів. У таких умовах стратегічними цілями на шляху запровадження ресурсозбереження є застосування ресурсозберігаючих технологій виробництва і переробки органічної продукції, котре має стати підґрунтям стратегії і тактики господарської діяльності сучасного підприємства по виробництву та переробці органічної продукції. Реалізація вищеведеного дозволить задовольнити постійно зростаючі потреби споживання та використання сільськогосподарської продукції, здійснити технічне і технологічне переоснащення галузі, зберегти дійсний природний потенціал України і відродити її економіку. В взаємодії з іншими інноваціями в галузі органічного виробництва ресурсозберігаючі технології є основою розвитку стійкого вискооефективного аграрного виробництва [5, с. 113].

Світовий ринок органічної продукції бере свій початок з кінця минулого століття. Виробництво органічної продукції в Україні перебуває на етапі становлення, значними позитивними змінами на шляху розвитку, які дадуть змогу активізувати вітчизняний ринок органічних продуктів є прийняття Закону України "Про виробництво та обіг органічної сільськогосподарської продукції та сировини" від 03.09.2013, № 425-VII [1].

Аналізуючи Закон України наголосимо на тому, що органічне виробництво це: "виробнича діяльність фізичних або юридичних осіб, де під час виробництва виключається застосування хімічних добрив, пестицидів, генетично модифікованих організмів, консервантів тощо, та на всіх етапах виробництва застосовуються методи, принципи та правила для отримання натуральної (екологічно чистої) продукції, а також збереження та відновлення природних ресурсів" [1].

Виробництво органічної продукції ґрунтується на чотирьох принципах органічного сільського господарства, які схвалені Генеральною Асамблеєю Міжнародної федерації сільськогосподарського органічного руху у 2005 р. та застосовуються в усьому світі. До них належать [2]:

— принцип здоров'я він ґрунтується на тому, що людина й екосистеми тісно пов'язані між собою, адже у здоровому ґрунті ростуть здорові рослини, які позитивно впливають на здоров'я людей та тварин. Тому органічне виробництво покликане підтримувати та покращувати здоров'я ґрунту, рослин, тварин, людини та планети як єдине ціле;

— принцип екології свідчить про те, що органічне виробництво ґрунтується на природних процесах і забезпечує захист навколишнього середовища;

— принцип справедливості передбачає, що органічне виробництво необхідно будувати на відносинах, що враховують інтереси усіх сторін фермерів, переробників, продавців, споживачів та ін.;

— принцип турботи ґрунтується на тому, що процес виробництва органічної продукції повинен мати попереджувальний та відповідальний характер і передбачає захист довкілля, здоров'я та добробут нинішніх і майбутніх поколінь. При цьому основними складовими при виборі методів і технологій органічного виробництва є обережність і відповідальність [2].

Україна має великий потенціал для розвитку екологічного туризму. Площа рекреаційних територій в Україні становить 12,8% території країни і розподіляється відповідно до природних особливостей регіонів: Карпатський, Придністровський, Донецько-Приазовський, Поліський, Причорноморський, Кримський [3].

Понад 20 років існує зацікавленість до екологічного туризму, і з кожним роком він зростає. Питання стану і перспектив розвитку цього виду туризму в Україні достатньо широко висвітлюються у різноманітних дже-

Таблиця 1. Методичні підходи щодо визначення сутності поняття "Екологічний туризм"

Автор	Визначення сутності
Дмитрук О.Ю. [4]	Форма активного відпочинку з екологічно значущим наповненням – особливий інтегруючий напрям рекреаційної діяльності людей, що будують свої взаємовідносини з природою та іншими людьми на основі взаємної вигоди, взаємоповаги та взаєморозуміння. Туристи отримують від такого спілкування з природою певний фізичний, психологічний, інтелектуальний та емоційний запас міцності та здоров'я, а природа при цьому зазнає мінімальних оборотних впливів і втрат, місцеві мешканці отримують соціальні та економічні стимули до збереження природи та традиційного природокористування
Кузик С. [5]	Організація туризму на малозмінених людиною ландшафтах без заподіяння шкоди навколишньому середовищу, до яких належать території національних та ландшафтних парків, де здійснюються без шкоди екології тури в природу
Мальська М.П., Худо В.В. [6]	Всі види туризму, які мінімально або взагалі не впливають на природне довкілля і забезпечують рівновагу між туристом, природною і господарською діяльністю. Такими екологічно безпечними видами в туризмі вважають пішохідні й велосипедні прогулянки дорогами, альпінізм, спостереження за природою, плавання на байдарках та каное, спортивна морська рибалка, лижні мандрівки в горах тощо
Мищенко О.В. [7]	Такий вид туризму, який ґрунтується на туристському попиті з урахуванням стійкості й рекреаційно-туристської місткості ландшафту, розвивається та функціонує на відносно незмінених господарською діяльністю природних територіях, зокрема природоохоронних, в умовах дотримання природоохоронних норм і технологій під час виконання екологічних турів і програм; його провідні функції – задоволення потреб туристів різноманітними видами відпочинку, розвиток виробничої інфраструктури, створення додаткових робочих місць, наповнення місцевого бюджету, збереження цінних природних комплексів, екологічна освіта серед широких мас населення
Рутинський М.Й., Зінько Ю.В. [8]	Пізнавальний і відпочинковий вид туризму, зосереджений на природних (малозмінених людиною) територіях, який передбачає заняття різними формами активної рекреації у природних ландшафтах без заподіяння шкоди навколишньому середовищу. Виділяють такі форми екотуризму: активний екотуризм (піший), велосипедний, водний, кінний, збиральництво, рибальство, мисливство, фауністичні та флористичні поїздки (орнітологічні поїздки, фотополювання, тематичні поїздки), культурологічні й етнографічні поїздки

релах як наукових, так і публіцистичних. Поняття "екологічний туризм" стало звичним і органічно вписалося у різні сфери суспільного життя: "серед жителів та гостей України, які дедалі більше користуються гостинністю селян з метою відпочинку у сільській місцевості; у середовищі особистих селянських і фермерських господарств, що практикують надання відповідних послуг; у наукових колах, де досліджується та пропагується цей вид діяльності".

Вважаємо за необхідне детальніше дослідити погляди різних науковців стосовно визначення сутності поняття "екологічний туризм" у таблиці 1.

Підводячи підсумки вищенаведеного, наголосимо на тому, що екологічний туризм відрізняється важливою особливістю, його головна мета збереження первісного стану природи та мінімізація негативного впливу на навколишнє середовище господарської діяльності людини. Отже, застосування ресурсозберігаючих технологій виробництва та переробки органічної продукції має прямий вплив на покращення стану навколишнього середовища в регіоні і, як наслідок, збільшення зацікавленості туристів.

Важливу роль також відіграє ставлення екотуристів до природи. Міжнародним товариством екологічного туризму (International Ecotourism Society) розроблено та запропоновано сукупність принципів, яких обов'язково повинні дотримуватись екотуристи, ключові принципи зображені на рисунку 1.

Аналізуючи вищенаведене, пропонуємо трактування сутності поняття екологічний туризм, а саме екологічний туризм — це зосереджений на природу вид туризму, котрий безпосередньо відбувається в природному середовищі і має певну сукупність ознак, які харак-

терні лише даному специфічному виду діяльності і обов'язково регламентуються нормами міжнародних стандартів. Невід'ємними особливостями екологічного туризму, на нашу думку, завжди є освітня природоохоронна та соціальна складова.

Екотур має особливості, які в сукупності відрізняють його від масового туризму. Подорож до природних територій здійснюється порівняно невеликими групами. Мотивація туристів полягає у потребі спілкування з природою, прагненні отримати естетичне і моральне задоволення від неї, побачити унікальні ландшафти. Ще однією особливістю екологічного туризму є екологічна свідомість подорожуючих. Туристи готові на деякий час забути про вигоди цивілізації, можливо навіть тимчасово відмовитись від певних звичок заради підтримання довкілля у належному стані. Крім того, екологічний туризм передбачає певну екологічну освіту в комплексі з глибоким пізнанням пам'яток природи, архітектури, культурних особливостей місцевого населення [8, с. 73].

В умовах стрімкого розвитку та популярності екологічного туризму, стрімкої популярності також набуває виробництво органічної продукції, в першу чергу саме ресурсозберігаючі технології виробництва та переробки органічної продукції.

Ресурсозберігаючі технології виробництва та переробки органічної продукції в першу чергу спрямовані на зменшення обсягу прямих затрат праці, матеріаломісткості продукції та виробничих процесів, дають можливість зменшення механічного впливу до якісного стану ґрунту, зменшують залежність від впливу кліматичних умов, підвищують якість і урожайність

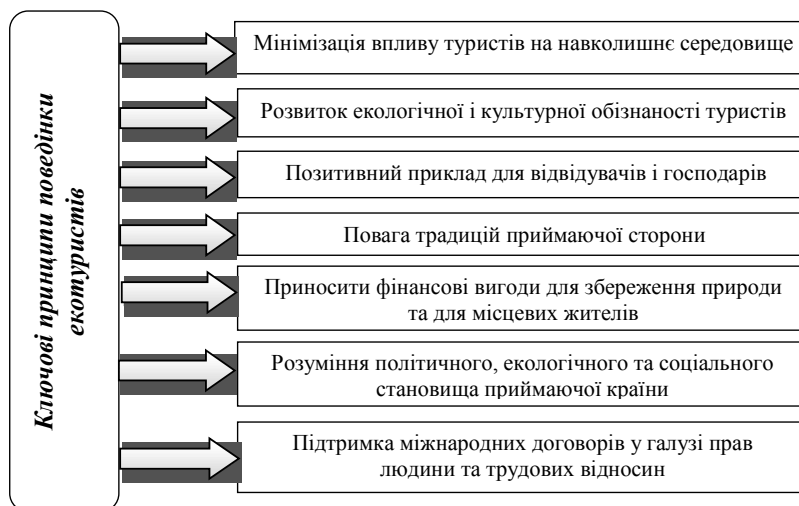

Рис. 1. Принципи обов'язку для екологічних туристів

Джерело: складено автором на основі [4].

органічної продукції, все вищенаведене в комплексі зменшує собівартість органічного виробництва, збільшує його економічну ефективність і конкурентоздатність на ринку.

ВИСНОВКИ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК

Підводячи підсумки проведеного дослідження наголосимо на тому, що в сучасних умовах господарювання Україна володіє великим потенціалом в контексті розвитку виробництва і переробки органічної продукції. Органічна продукція набирає популярності як для європейського, так і для національного споживання. Розуміючи те, що Україна має надзвичайно потужний потенціал в сільському господарстві, без сумнівів може стати одним із головних експортерів органічної продукції на ринку ЄС. Для досягнення даної мети ключовим етапом є перехід на ресурсозберігаючі технології виробництва та переробки органічної продукції, що в свою чергу приваблюватиме зацікавлених екологічним туризмом. У сучасних реаліях екологічний туризм у межах сільських територій розвинутий не на достатньому рівні. Остаточна організація такого виду туризму вимагає державного нормативно-правового забезпечення та громадської активності регулювання ринку послуг екологічного туризму.

Література:

1. Закон України "Про виробництво та обіг органічної сільськогосподарської продукції та сировини" від 03.09.2013, № 425-VII [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. — Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/425-18>
2. The Principles of Organic Agriculture. URL: <http://www.ifoam.bio/en/organic-landmarks/principles-organic-agriculture>
3. Розвиток туризму в Україні: [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.marshrury.in.ua/index.php/rozvytok-ruryzmu-v-ukraini.php>
4. Дмитрук О.Ю. Екологічний туризм: сучасні концепції менеджменту і маркетингу [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://bib.convdocs.org/v10943/>
5. Кузык С.П. Теоретичні проблеми туризму: суспільно-географічний підхід: монографія / С.П. Кузык. — Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. І.Франка, 2010. — 254 с.
6. Мальська М.П. Туристичний бізнес: теорія та практика: підручник / М.П. Мальська, В.В. Худо. 2 вид. перероб. та доповн. — К.: Центр учбової літератури. — 2012. — 366 с.
7. Міщенко О.В. Теоретичні основи визначення сутності екологічного туризму / О.В. Міщенко // Вісн. Во-

линського. нац. ун-т ім. Л. Українки. Географія туризму. — В.: Вид-поліграф. центр "Волинський ун-т", 2010. — С. 155—160.

8. Рутинський М.Й. Сільський туризм: навч. посіб. / М.Й. Рутинський, Ю.В. Зінько — К.: Знання, 2006. — 271 с.
9. Українська асоціація активного та екологічного туризму [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://uaeta.org/ua/tourism/17>
10. Інноваційна діяльність в аграрній сфері: інституціональний аспект: монографія / П.Т. Саблук, О.Г. Шпикуняк, Л.І. Курило. — К.: ННЦ ІАЕ, 2010. — 706 с.

References:

1. Verkhovna Rada of Ukraine (2013), The Law of Ukraine "On the Production and Circulation of Organic Agricultural Products and Raw Materials", available at: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/425-18> (Accessed 25 Feb 2019).
2. IFOAM (2019), "The Principles of Organic Agriculture", available at: <http://www.ifoam.bio/en/organic-landmarks/principles-organic-agriculture> (Accessed 25 Feb 2019).
3. marshrury.in.ua (2019), "Development of tourism in Ukraine", available at: <http://www.marshrury.in.ua/index.php/rozvytok-ruryzmu-v-ukraini.php> (Accessed 25 Feb 2019).
4. Dmytruk, O.Ju. (2012), "Ecological tourism: modern concepts of management and marketing", available at: <http://bib.convdocs.org/v10943/> (Accessed 25 Feb 2019).
5. Kuzyk, S.P. (2010), Teoretichni problemy turizmu: suspiljno-geografichnyj pidkhid [Theoretical problems of tourism: socio-geographical approach], Publishing Center of LNU them. I.Franka, L'viv, Ukraine.
6. Maljsjka, M.P and Khudo, V.V. (2012), Turystychnyj biznes: teorija ta praktyka [Travel Business: Theory and Practice], Centr uchbovoho literatury, Kyiv, Ukraine.
7. Mishhenko, O.V. (2010), "Theoretical basis for determining the essence of environmental tourism", Visn Volynsky nats Untitled L. Ukrainka. Geography of tourism, vol. 3, pp. 155—160.
8. Rutynskij, M.J. (2006), Siljskij turizm [Rural tourism], Znannja, Kyiv, Ukraine.
9. Ukrainian Association of active and eco-tourism (2019), available at: <http://uaeta.org/ua/tourism/17> (Accessed 25 Feb 2019).
10. Sabluk, P.T. Shpykuliak, O.H., and Kurylo, L.I. (2010), Innovatsiina diialnist v ahrarnii sferi: instytutsionalnyi aspekt [Innovation activities in the agricultural sector: institutional aspect], NNTs IAE, Kyiv, Ukraine.

Стаття надійшла до редакції 13.03.2019 р.